

IADR-pris til professor i samfunnsodontologi, Jostein Grytten:

Anerkjennes for lang forskerkarriere

Nå i mars er Jostein Grytten i Boston for å motta International Association for Dental Research (IADR) sin prestisjetunge pris, Distinguished Scientist Award for Behavioral, Epidemiologic and Health Services Research.

Prisen har ofte gått til forskere innen atferdsfag og epidemiologi. Når den nå for første gang går til en som har helsetjenester og helseøkonomi som sitt fagfelt, er det altså forskning på norske tannhelsetjenester som belønnes med en tung internasjonal pris. Grytten forsker imidlertid like mye på andre helsetjenester som på tannhelsetjenester, og samarbeider med forskere fra ulike fag, både nasjonalt og internasjonalt.

– Prisen er en anerkjennelse for at jeg har gitt sentrale forskningsbidrag over en lang forskerkarriere, som har vært viktig for å etablere forskning om tannhelsetjenesten som et eget forskningsfelt innenfor IADR, sier Grytten, og legger til at fagfeltet reiser grunnleggende problemstillinger som angår både profesjonen, utdanningsinstitusjonene og pasientene på flere områder.

De fire hovedområdene som Jostein Grytten har gitt bidrag til er: 1) organisering av tannhelsetjenester og tilbudsstyring, 2) tannlegenes avlønningsformer – effekter på effektivitet og kvalitet, 3) praksisvariasjoner og 4) likhet – fordeling av tannhelsetjenester.

Fremtidig forskning – tre hovedfelt

Det som har med fordelingseffekter i forbruket av tannhelsetjenester fremheves også som ett av feltene Grytten gjerne vil forske på i tiden fremover.

– Grunnen til det er, for det første, at det har vært en kraftig vekst i trygdeutbetalingene til tannbehandling. Spørsmålet som reises i den sammenheng er om det er de mest ressursrike som også henter ut mest trygdeutfusjoner? Det vil

Professor i samfunnsodontologi ved Universitetet i Oslo, Jostein Grytten, er tildelt IADR sin pris 'Distinguished Scientist Award'. Foto: Per Gran

vi ha mulighet til å finne ut mer om når vi ser nærmere på datasettet som blant annet viser at cirka 600 000 nordmenn har mottatt trygdeytelser for tannhelsetjenester de siste årene.

– En annen veldig interessant ting er at det er gjort store fremskritt innenfor kvantitative analysemetoder de siste årene, som muliggjør mer pålitelige og mer presise estimater på en eventuell fordelingseffekt enn hva som hittil har vært mulig å få til.

– Et annet viktig felt å få økt forståelse på er dagens og fremtidens arbeidsmarked for tannleger. En markant forbedring av tannhelsen blant barn og unge de siste 20 årene reiser spørsmål om hvordan denne forbedringen forplanter seg over i voksentannpleien? Færre fyllinger blant dagens unge tyder på mindre reparasjonsbehov

i voksen alder. Dette vil kunne påvirke privatpraktiserende tannlegers inntektsgrunnlag og bane vei for en diskusjon knyttet til det fremtidige behovet for tannleger.

Dette er spørsmål vi også kjenner igjen fra debattsidene i Tidende for tiden.

Det siste feltet Grytten vil fremheve som fremtidig forskningsområde er det han kaller profesjonalisering av praksisdriften.

– Vi har sett en sterk økning i antallet større praksisenheter over de siste ti årene. Solopraksis blir mindre og mindre vanlig. Samtidig er praksisdriften blitt mer profesjonell – og strømlinjeformet. Denne endringen reiser spørsmål av typen: Hvordan er effektiviteten i de store praksisene? Blir behandlingen mer styrt av kommersielle hensyn enn faglige etiske normer? Hvordan er kommandolinjene i de store praksisene – og blir den enkelte tannleges autonomi ivarett?

– Jeg har utført flere studier i den private tannhelsetjenesten. Det er stor variasjon i pasientmengden per tannlege. Noen tannleger opplever at de har for få pasienter. Økt konkurranse, som i de store byene, gir færre pasienter per tannlege. Jeg har ved hjelp av store datasett kunnet teste om tannlegene kompenseres for dette ved å heve prisene og, eller, tilby mer behandling per pasient, altså overbehandling. Resultatene av mine undersøkelser sier at tannbehandlingen er styrt av odontologiske behov og ikke av tannlegenes privatøkonomiske interesser. Økt konkurranse øker tilgjengeligheten til tannhelsetjenester og gir lavere priser, og ikke overbehandling. Tannlegene vektlegger profesjonsetikk, viser mine funn fra tidligere forskning. Spørsmålet nå er om dette fortsatt gjelder.

Offentlig tannhelsetjeneste kan bli mer effektiv

Når Grytten har forsket på avlønningssystemer har han tatt utgangspunkt i følgende tre muligheter for avlønning av offentlig ansatte tannleger: fast lønn, stykkpris og per capita.

– Et viktig funn er at et insentivbasert avlønningssystem kan fremme effektivitet, uten at kvaliteten reduseres. Effektivitetsgevinsten er imidlertid mindre enn forventet, blant annet fordi noen tannleger ikke ønsker å jobbe mye, selv om det vil øke inntjeningen.

Mine beregninger viser at Den offentlige tannhelsetjenesten kan spare over 300 tannlegeårsverk hvis de endrer fra fast lønn til en moderat insentivbasert avlønningssystem, for eksempel per capita.

Lik fordeling av tannhelsetjenester

I Norge er det en helsepolitisk målsetting at alle skal ha lik tilgang til tannhelsetjenester, uavhengig av bosted og individuelle ressurser, som inntekt og utdanning.

– Det er mulig å tenke seg at dette ikke kan være tilfelle i en så privatisert tannhelsetjeneste som den norske, sier Grytten, fordi det frem til nå har vært lite trygdemidler til hjelp for dem som

har minst ressurser til å oppsøke tannlege for kontroll og behandling.

– Flere av mine studier viser riktignok likevel at både etterspørselen og forbruket av tannhelsetjenester ikke avhenger av bosted, utdanning eller inntekt.

– Jeg har to forklaringer på dette. For det første går nesten 90 prosent av befolkningen til regelmessig kontroll hos tannlege. Det fører til at tannsykdom oppdages på et tidlig tidspunkt, og repareres før skaden, og dermed også kostnadene, er blitt for store. For det andre er Norge et relativt egalitært samfunn med små forskjeller, også i inntekt. De forskjellene som er, er ikke store nok til å generere forskjeller i forbruket av tannhelsetjenester.

Forskningssamarbeid

Jostein Grytten forteller at han har vært heldig som har hatt et langvarig og stabilt samarbeid med forskere i statsvitenskap, samfunnsøkonomi og medisin i 25 år. – Det har vært viktig for å komme i mål med tunge problemstillinger som krever en lang tidshorisont.

Vi får et inntrykk av hvor lenge Grytten har forsket på tannhelsetjenester når han snakker om samarbeidet

han har hatt med Tannlegeforeningen i alle år, og fremhever Arne Sollund som en generalsekretær det var interessant å samtale med, fordi han var kunnskapsrik og hadde en særlig god institusjonell forståelse.

Grytten samarbeider også internasjonalt, og publiserer i anerkjente internasjonale tidsskrifter.

– Mye av mitt internasjonale forskningssamarbeid foregår gjennom et forskernettverk organisert av Wennberg International Collobarative. Dette er en sammenslutning av en liten innflytelsesrik gruppe forskere fra hele verden, med bakgrunn fra medisin, helsetjenesteforskning og helseøkonomi. Vi møtes, som regel ved London School of Economics, en gang i året. Da oppdaterer vi hverandre på den siste kunnskapsutviklingen innenfor våre fagfelt, forteller Grytten, som er glad for prisen han er blitt tildelt – ikke minst fordi det er første gang den går til det feltet som han har så stor interesse for, fordi forskningen har så stor betydning, både for pasientene og for tannlegene – og for de som skal utdanne, sysselsette, finansiere og på andre måter organisere dem.

Ellen Beate Dyvi